

REPERE METODOLOGICE PRIVIND ORGANIZAREA PROCESULUI EDUCAȚIONAL LA DISCIPLINA EDUCAȚIA MUZICALĂ

I. Preliminarii

Cunoașterea muzicii este un proces complex de conștiință, care provoacă emoții, impresii, sentimente și idei în cadrul practicilor de audiere / interpretare / creație. Trăirea emoțională a muzicii reprezintă punctul de plecare al cunoașterii artistice, care mai apoi accede spre experiența mintală, punând în vibrație rațiunea. Astfel, în toate activitățile muzical-didactice din cadrul lecțiilor de educație muzicală descoperirea fenomenului sonor-artistice va solicita la inițial retrăirea emoțională, apoi – explicarea/înțelegerea, cunoașterea propriu-zisă. Prin muzica interpretată, audiată, creată se va modela comunicarea elevului cu lumea, autocunoașterea și formarea viziunii pentru viață.

Prin gradul de asimilare al artei muzicale poate fi apreciat nivelul de cultură muzicală al unei persoane. În formarea unei culturi muzicale este necesară acumularea experienței de receptare a muzicii, care se întrecește prin reflecție. Muzica nu poate exista în afara percepției. Orice formă de comunicare cu muzica, orice activitate muzicală ne dezvoltă simțul muzical, sentimentul muzical, inteligența muzicală, conștiința muzicală etc. Pe lângă pasiunea pentru muzică, capacitatea de a o audia, interpreta, simți, cultura muzicală presupune neapărat și un sistem de cunoștințe: cunoștințe care contribuie la formarea unei viziuni integrale despre arta muzicală și cunoștințe care ajută la cercetarea muzicii, la perceperea și crearea imaginii muzicale.

Finalitatea disciplinei școlare Educație muzicală constituie cultura muzicală a elevilor în calitatea ei de parte componentă a culturii spirituale.

II. Obiectivele la nivel de cadru didactic

- Respectarea principiului tematismului potrivit sugestiilor curriculumului;
- Armonizarea domeniilor de educație muzicală (audiere, interpretare, creație, reflecție) în cadrul fiecărei ore;
- Realizarea contactului viu cu fenomenul muzical-artistice;
- Utilizarea înregistrărilor calitative de muzică pentru audițiile musicale;
- Asigurarea accesului elevilor la valorile muzicii din diverse perspective ;
- Implicarea elevilor în actul propriei lor instruirii, educării, deveniri prin intermediul muzicii.

III. Cadru normativ/reglator în vigoare

În anul de studii 2016-2017 procesul educațional la disciplina școlară Educația muzicală se va desfășura în conformitate cu prevederile:

1. Curriculumului modernizat pentru clasele primare aprobat la ședința Consiliului Național pentru Curriculum, proces-verbal nr.11 din 30.04.2010, prin ordinul Ministrului educației nr.331 din 12.05.2010;
2. Curriculumului modernizat pentru clasele gimnaziale aprobat la ședința Consiliului Național pentru Curriculum, proces-verbal nr.10 din 21.04.2010, prin ordinul Ministrului educației nr.245 din 27.04.2010;
3. Planului-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal anul de studii 2016-2017, aprobat prin ordinul Ministrului educației nr.242 din 25 martie 2016;
4. Ghidului de implementare a curriculumului modernizat la Educația muzicală, pentru clasele I - IX”, aprobat prin ordinul ministrului educației nr.597 din 30.06.2011; (Chișinău: Lyceum, 2011) ;

5. Ghidul învățătorului pentru educația muzicală: clasa a 2-a, Chișinău: Știința, 2011;
6. Ghidul învățătorului pentru educația muzicală: clasa a 3-a, Chișinău: Știința, 2012;
7. Standardelor de eficiență a învățării, aprobate prin ordinul ministrului educației nr.1001 din 23.12.2011.

IV. Curriculumul predat

Procesul educațional la disciplina Educația muzicală se va organiza / desfășura în clasele I-a - a VIII-a.

Scopul educației muzicale reprezintă formarea culturii muzicale a elevilor ca parte componentă a întregii culturi spirituale. Competența generală specifică ariei curriculare Arte este competența estetică, concepută drept un ansamblu de achiziții atitudinale, comportamentale, afective, acționale care exprimă calitatea omului de a percepe și aprecia, a trăi și iubi Frumosul în concordanță cu spiritualitatea și cultura epocii în care trăiește. Competențele specifice educației muzicale corespund domeniilor de receptare, interpretare, creație și reflecție (Curriculumul, 2010, pag. 6). Domeniile principale ale Educației Muzicale, sînt reflectate și în Standardele de eficiență a învățării (Standarde de eficiență a învățării. - Chișinău: Lyceum, 2012. -232p.):

- ✓ **Focalizarea actului didactic pe competențe presupune respectarea următoarelor cerințe:**
 - finalitățile procesului educațional la disciplina educație muzicale vor reprezenta competențe raportate domeniilor (audiție, interpretare, creație, reflecție) ;
 - axarea învățămîntului pe competență nu exclude organizarea actului de învățare prin obiectivele operaționale (formularea competențelor/subcompetențelor poate fi identificată în curriculum, iar formularea obiectivelor operaționale revine în totalitate cadrului didactic) ;
 - la intrare în actul educațional organizăm activitatea prin obiective operaționale, iar spre ieșire din actul educațional tindem spre o competență;
 - spre deosebire de obiective, competențele pot fi atinse doar în cadrul acțiunilor contextualizate;
 - a fi competent, înseamnă a fi capabil să mobilizezi totalitatea de resurse disponibile (cunoștințe, abilități, deprinderi, atitudini) pentru soluționarea problemelor din viața reală.
- ✓ **Criteriile de prezență a competenței formate sînt:**
 - disponibilitate pentru muzică (interes, dorință, motivație etc. manifestate la lecție și în afara ei);
 - activism muzical (muncă, angajament, participativitate, responsabilitate, rezultat, produs);
 - atitudini pozitive pentru muzica (populară/religioasă/academică/divertisment), cunoștințe muzicale și despre muzică.

Opera de artă muzicală este rezultatul unei elaborări creatoare complexe în care concurează factorii limbajului muzical. De aceea se cere a fi valorificate toate elementele și detaliile de expresie astfel, încît, prin unitatea lor interpretativă, să pună în lumină întreaga gamă a valențelor expresive. Interpretarea oricărei lucrări muzicale trebuie să fie anticipată de o analiză profundă, care să permită executantului o cît mai autentică și veridică interpretare a ei. Cuvîntul spus despre muzică trebuie să se bazeze pe experiența senzitivă personală a elevilor. Într-o lucrare poate fi totul caracterizat (trăirea emoțională, imaginea muzical-artistică, mijloacele de expresie muzicală, elementele de limbaj, forma muzicală, stilul, genul etc.), dar în cadrul unei lecții este oportună alegerea acelor criterii de caracterizare, care ajută elevul să însușească tema lecției. Cunoștințele muzicale și despre muzică trebuie să aibă un caracter funcțional și nu enciclopedic. Calitatea funcțională a cunoștințelor se manifestă prin necesitatea de valorificare și abordare a lor în activități muzicale practice: interpretare muzicală, creație muzicală elementară, mișcări muzical-ritmice, improvizații muzicale etc.

- ✓ **Activitatea de cînt** constituie mijlocul principal prin care se realizează educația muzicală în general, iar la treapta primară, în mod deosebit. Astăzi, în literatura de specialitate, există un repertoriu bogat de cîntece pentru copii de toate vîrstele. Nu toate însă corespund unor criterii specifice pentru a putea fi selectate și folosite în educația muzicală a elevilor (diapazonul vocilor elevilor, tematica, gradul de dezvoltare muzicală a elevilor, valoarea estetică și artistică a cîntecului

etc.). Învățarea unui cântec cu elevii este o activitate colectivă și se realizează din punct de vedere metodologic, în baza următorilor pași:

- cuvântul introductiv al profesorului, prin care se realizează legătura dintre tema lecției și potențialul cântecului (valoric, artistic, ideatic etc.);
- prezentarea artistică a cântecului (interpretare vie cu acompaniament, toate strofele);
- analiza/caracterizarea cântecului, exerciții de încălzire a vocilor;
- însușirea propriu-zisă a cântecului (prin utilizarea diverselor metode pentru realizarea aspectelor tehnice și artistice);
- interpretarea artistică a cântecului de către elevi și aprecierea.

✓ **Discuția în vederea înțelegerii conținutului imagistic al cântecului constă din:**

- readucerea în discuție a unei întâmplări, a unei experiențe trăite de către elevii, în legătură cu viața;
- utilizarea materialelor intuitive (imagini, texte poetice, prezentări video etc.);
- analiza textului poetic (selectarea cuvintelor cheie, identificarea personajelor/locului/timpului, explicarea cuvintelor necunoscute de elevi etc.);
- audierea unei variante de interpretare a cântecului/ a unei melodii cu un conținut asemănător;
- utilizarea metodelor interactive în cadrul analizei-caracterizării a mesajului sonor – artistic al cântecului (asalt de idei, păiangenul, diagram Ven, pălăriile gânditoare, notițe paralele, cubul etc.);
- integrarea în cadrul discuției a unor tehnici specifice educației muzicale cu rol de demonstrare, explicare, exersare, înțelegere a fenomenului muzical studiat (fredonatul, gestul melodios al mâinii, partitura ascultătorului, șirul de cuvinte-emoții, modelarea grafică a sensului/conturului liniei melodic etc.).

✓ **Pentru dobândirea independenței de intonare și a unei încrederi în posibilitățile vocale ale elevilor, se pot realiza următoarele activități: f**

- Exerciții de intonare corectă a formulei ritmico-melodice, de adecvare a tempoului, a expresivității cerute de caracterul melodiei; ☐
- Exerciții de cântare alternativă (pe grupe; grupe, soliști, întreg colectivul; cu voce și în gând etc.); ☐
- Exerciții de recunoaștere și interpretare a unor fragmente din cântec, intonate de către profesor pe o silabă; ☐
- Exerciții de recunoaștere și interpretare a unor fragmente din cântec după recitarea unor versuri din cântec de către profesor; ☐
- Exerciții de recunoaștere și interpretare a unor formule ritmice sau a unor fragmente ritmico-melodice din cântec, după executarea acestora prin bătut ritmic, ușor din palme.

Prin urmare, o lecție de educație muzicală trebuie să se bazeze pe următoarele forme de inițiere în muzică: interpretare, audiție, creație și reflecție (gândire muzicală). Studiarea elementelor de limbaj muzical în cadrul educației muzicale, în școală, determină cunoașterea și utilizarea acestora de către elevi atât în interpretarea (practicarea), cât și în audierea (receptarea) muzicii. În orele de educație muzicală, pe lângă informațiile despre natura și organizarea lumii sunetelor, prin cânt și audiție, se dezvoltă muzicalitatea naturală a copiilor și, desigur, tehnicile de expresie și interpretare ale acestora. Cîntecele pot să fie acompaniate cu ritmuri executate de un grup de elevi. Acompaniamentul ritmic poate fi colorat timbral (prin utilizarea deverselor surse sonore). Exemple de acompaniament ritmic : realizarea unor ecouri prin onomatopee, bătăi din palme, pași cu picioarele, lovirea cu ambele mâini simultan/alternant pe genunchi, crearea unor formule/desene ritmice, combinații de percuție corporală, sărituri într-un picior sau pe ambele picioare etc. Pentru perceperea și înțelegerea elementelor de dinamică și tempo, elevii pot fi antrenați, sub formă de joc, în diverse exerciții specifice celor două manifestări de expresie.

Anume prin reflecții (meditații, gândire, caracterizare) elevul își va exprima/ forma viziunea, gusturile, aprecierile, atitudinile pentru viață. Mesajul muzicii este un mijloc de formare a personalității și nu un scop în sine. Muzica este deschidere a lumii întrebării și a întrebătorului,

prin subiectul ce se raportează la ea: omul. Sensibilizat la armonia sunetelor muzicale, omul dobândește o concepție mai clară, gândește mai bine la ordinea și comuniunea de care are nevoie; disciplinându-și spiritul, se poate lumina în căutarea și deslușirea principiului ordonator al vieții sale, poate deveni conștient de măreția de care el este în stare . Reușita educației muzicale la treapta gimnazială este asigurată de continuitatea actului educativ-artistic dintre clasele primare și clasele gimnaziale. Prin urmare, în predarea disciplinei de educație muzicală învățătorii de la treapta primară trebuie să-și asume responsabilitatea pentru asigurarea realizării prevederilor curriculumului.

V. Sugestii privind proiectarea demersului didactic

Sugestii privind tehnologia proiectului didactic al lecției de educație muzicală sunt propuse în Ghidul învățătorului: Educație muzicală pentru clasa a III-a (Chișinău: Știința, 2012) - primul capitol (pag. 4-21). În proiectul lecției trebuie evidențiate următoarele aspecte: Spre ce se tinde? (competențe, subcompetențe, obiective); Cum se ajunge la ceea spre ce se tinde? (care și câte conținuturi, cu ce tehnologii didactice); Cum vom ști că am ajuns la rezultatul proiectului? (cum vom evalua rezultatele școlare).

- Pentru fiecare unitate de învățare (temă), profesorul determină/selectează subcompetențele care vor fi realizate în cadrul diverselor activități muzical-didactice. Prin urmare, profesorul alege/selectează pentru fiecare temă materialul muzical pentru audiție, interpretare muzicală, creație muzicală elementară.
- Pentru recapitularea temei se prevăd 1-2 ore, iar pentru conținuturi noi – cel puțin 3 ore per unitate.
- În proiectul de lungă durată, se fixează orele de evaluare inițială și cele de evaluare sumativă (la finele unui semestru/an). După ce proiectul de lungă durată este aprobat ca document de lucru, profesorul are dreptul să efectueze modificări, fixate în rubrica Observații (în dependență de situația concretă creată în clasa de elevi).

Pentru conceptualizarea proiectelor didactice profesorii vor lua în considerație recomandările propuse în Ghidul de implementare a curriculumului de Educație muzicală (pag. 25-32) și Ghidul învățătorului pentru clasa a 3-a la Educația muzicală. – Chișinău: Știința, 2012 (p.4-21).

✓ **Proiectul didactic al unei lecții** se va constitui din cinci compartimente: 1.

Date generale; 2. Schița scenariului lecției (organizată într-un tabel); 3. Scenariul desfășurat al lecției (descrierea evenimentelor în consecutivitate); 4. Matricea de evaluare a rezultatelor școlare; 5. Anexe. Mai jos urmează un model al schiței scenariului unei lecții sub forma unui tabel:

Etapele lecției	Obiectivele operaționale	Tehnologia realizării și conținuturi vizate	Timp alocat	Tehnici de evaluare (ce și cum evaluăm?)
EVOCARE Evocați, provocați interesul, stimulați elevii să se gândească la ceea ce știu.				
REALIZAREA SENSULUI Realizarea sensului cere implicarea susținută, automonitorizar ea înțelegerii.				
REFLECȚIE Dacă înveți pentru a-ți aminti, vei uita. Dacă înțelegi ceea ce înveți, îți vei aminti.				

✓ **O scurtă explicație pentru fiecare etapă a lecției :**

Evocare - Etapa are drept scop provocarea interesului, stimularea elevilor pentru a se gândi la ceea ce știu și pot să facă. În această etapă are loc stabilirea unor priorități/obiective ale învățării, care constituie o condiție esențială pentru însușirea temei lecției. Este necesară implicarea activă a elevilor într-o activitate muzical-didactică, datorită căreia ei devin conștienți de propria lor gândire/înțelegere a fenomenului muzical studiat. Pornim de la experiența personală, de la ceea ce știu elevii, deoarece acesta este determinantul principal al ceea ce putem învăța. De asemenea scopul evocării constă în stimularea motivației elevilor pentru învățare. Învățarea autentică este un proces activ. Evocarea servește pentru trezirea motivației elevilor și fondarea persistenței ei pentru toată lecția.

Realizarea sensului - În această etapă, cel care învață vine în contact cu muzica în cadrul a 2-3 activități muzical-didactice. Succesiunea activităților este proiectată de profesor. Aceasta este și faza de învățare în care profesorul are influența cea mai redusă asupra elevilor, care trebuie să-și mențină implicarea activă în mod independent. Sarcina principală a acestei etape este implicarea elevilor în construirea sensurilor și menținerea interesului stabilit în faza de evocare și monitorizarea propriei înțelegeri a noilor conținuturi și idei. A monitoriza propria înțelegere înseamnă a completa experiența muzicală personală/colectivă, corelând cunoștințele noi cu cele cunoscute. Rolul profesorului este de a susține eforturile elevilor în această direcție. Tema lecției se va realiza prin diverse activități de învățare, relevante obiectivelor stabilite.

Reflecția - În această etapă elevii își consolidează deprinderile/cunoștințele noi și își restructurează activ schema de învățare, pentru includerea în ea a unor concepte noi. Aici are loc învățarea durabilă, caracterizată de schimbare, spre formarea unui nou set de comportamente, sau a unor convingeri noi. Această etapă urmărește câteva obiective esențiale, care preconizează ca elevii să-și exprime în propriile cuvinte ideile și informațiile învățate. Aici este bine să ne amintim și să înțelegem toată experiența parcursă în activitate.

VI. Curriculum evaluat

Precum calea didactică de însușire a muzicii poartă amprenta specificului artei muzicale, tot astfel și tehnologiile de evaluare a rezultatelor școlare se vor raporta la acest specific. Experiența educației muzicale demonstrează că elevii pot studia ani în șir muzica, dar, pînă la urmă, rămîn insensibili față de ea.

Cele două niveluri de realizare a educației artistice - informativ-teoretic și formativ-aplicativ – se află într-un raport de reciprocitate, completîndu-se unul pe altul în sensul că instruirea nu poate înlocui în totalitate cunoașterea muzicii, ci doar asigură o mai bună receptare a ei, în timp ce contemplarea propriu-zisă valorifică virtuțile instruirii și asigură realizarea scopului fundamental al educației muzicale. Astfel, profesorul este chemat să aleagă tehnologiile de evaluare adecvate rezultatelor școlare la disciplina de educație muzicală.

Trăirea emoției, exigența unei educații muzicale, a unei educații în receptarea/ interpretarea muzicii sînt prezente în toate momentele actului muzicii: audiție – interpretare – creație. În acest context, caracterul învățămîntului artistic impune o împărțire specifică a metodelor de evaluare la educația muzicală – metode directe și intuitiv-indirecte. În Curriculumul de educație muzicală metodele intuitiv-indirecte nu sînt indicate ca strict complementare, deoarece domeniul afectiv este determinant în formarea culturii muzicale. La Educația muzicală, prin metodele tradiționale – obiectiv-directe – sînt evaluate competențele muzicale (cunoștințele muzicale, cunoștințele despre muzică, aptitudinile de interpretare, de audiție etc.), iar prin metodele intuitiv-indirecte, numite și metode alternative / complementare, poate fi evaluată experiența muzicală a elevilor (trăirea afectivă, atitudinile, gustul artistic, aprecierile etc.).

Astfel, pe lângă modalitățile de evaluare „obiectivă”, directă, care se aplică în mod special la aprecierea aspectului informativ-instructiv al procesului de învățare (cunoștințe, aptitudini muzicale etc.), se folosesc pe larg și metode indirecte, tangențiale, intuitive, care se aplică la determinarea aspectului formativ-educativ (atitudini, interese, cultura artistică etc.). Metodele de evaluare indicate pentru lecțiile de educație muzicală sînt următoarele:

- Metode obiectiv-directe: a) probe orale: chestionarea, interviul, discuția; b) probe scrise: extemporalul, lucrarea de control, testul; c) probe practice;

- Metode intuitiv-indirecte: observația (fișa de evaluare, scara de evaluare, lista de control), investigația, proiectul, tema pe acasă, portofoliul.

În scopul eficientizării procesului de evaluare, în anul 2013 s-a elaborat și aprobat Modelul de dezvoltare a referențialului de evaluare pe trepte și clase. Acest document reglator stabilește relația dintre competențele specifice, indicatorii de competență, produsele pentru măsurarea competenței și criteriile de evaluare a produselor. Fiecare produs școlar este concretizat prin descriptorii pentru fiecare notă. Acest model reprezintă un instrument de evaluare aferent Standardelor de eficiență a învățării în baza de competențe. Implementarea modelului permite urmărirea sistematică și continuă a modului în care sistemul de evaluare se comportă în raport cu exigențele curriculare.

Aplicarea documentului asigură respectarea următoarelor principii:

- 1) *Corectitudine*, când tuturor candidaților li se oferă șanse egale și îi plasează în condiții egale, fără a defavoriza sau avantaja pe unii sau pe alții, iar criteriile de bază sunt clare și cunoscute de toți candidații.
- 2) *Credibilitate*, când evaluarea folosește metode care conduc cu consecvență la aceeași decizie privind competențele evaluate, iar evaluatorii demonstrează competențe de evaluare.
- 3) *Flexibilitate*, când evaluatorii dovedesc capacitatea de adaptare a procesului de evaluare la varietatea contextelor în care se desfășoară.
- 4) *Validitate*, când metodele de evaluare conduc la producerea de informații relevante în raport cu ceea ce se urmărește în evaluare. Aceasta presupune că evaluatorii știu ce anume evaluează (evaluarea este proiectată și realizată pe baza unor criterii sau pe baza rezultatelor învățării stabilite în prealabil) și că dovezile colectate sunt rezultatul îndeplinirii unor sarcini relevante pentru ceea ce se evaluează.

Produsele pentru măsurarea competenței sînt structurate în două categorii: (a) atitudinal-valorice (cultura comportamentală, experiența auditivă elementară, activism, participativitate, interes pentru muzică etc.) și (b) descriptive (răspuns oral/scriș, eseu structurat, comentariu muzical, repertoriul musical etc.).

✓ **Rezultatele școlare** obținute la finele procesului educațional indică/stabilesc gradul de formare a culturii muzicale a elevilor. În acest context, raportul dintre experiența muzicală și competența muzicală devine una din exigențe în realizarea Curriculumului de educație muzicală.

Desfășurarea activităților de învățare va fi rezultatul coordonării eforturilor comune ale celor trei parteneri ai procesului de predare-învățare-evaluare, respectiv: cadre didactice, părinți, copii, dar și a colaboratorilor și partenerilor educaționali din comunitate a căror implicare este la fel de importantă. În desfășurarea acestora accentul va cădea pe încurajarea inițiativei copilului și a luării deciziei, pe învățarea prin experimente și exersări individuale. Nu se recomandă o notare rigidă ci una motivată și motivantă pentru elevi.

La treapta primară evaluarea rezultatelor elevilor se va realiza în conformitate cu prevederilor

VII. Sugestii privind activitatea metodică/performarea măiestriei profesionale

Pentru organizarea activităților de formare continuă și de monitorizare a performanțelor cadrelor didactice se propune tema de cercetare pentru anul școlar 2016-2017. „**Interdependența artelor sau conexiuni inverse**”.

Activitatea secțiilor metodologice a profesorilor de educație muzicală dintr-un raion/municipiu, se recomandă următoarele teme pentru seminare și laboratoare de bune practici:

- *Reperete paradigmei educaționale la educația muzicală în bază de competențe;*
- *Abordarea interdisciplinară, premisă pentru evaluarea autentică;*
- *Strategiile didactice relevante în formarea și evaluarea competențelor specifice educației muzicale;*
- *Tehnologii didactice axate pe formarea de competențe cultural-artistice;*
- *Structurarea unui proces educativ care cuprinde elemente artistice și culturale;*
- *Bune practici în colaborarea școlilor cu instituțiile culturale;*
- *Caracteristicile artei contemporane și posibilități de a o integra în procesul educațional;*

- Tehnologii de lucru cu manualul școlar la lecția de educație muzicală: exigențe, specific, deschideri creative.

VIII. Asigurarea didactică

Clasa	Denumirea manualului, ghidului, creștomăției de note, alte surse bibliografice și materiale	Anul ediției
I	1. Корой Е., Стынгэ А., Музыка. I Класс. Нотная Хрестоматия. – Кишинэу: Картьер.	1999
	2. Morari M., Gagim I., Educație muzicală. Manual pentru clasa I. – Chișinău: Știința, 2014.	2014
	3. Morari M., Gagim I., Ghidul profesorului pentru educația muzicală în clasa I. – Chișinău; Știința, 2014.	2014
II	1. Morari M., Borș, A., Coroi, E. Educație muzicală. Manual pentru clasa a II-a. – Chișinău: Știința.	2015
	2. Borș A. Morari, M., Stîngă, A. Educație muzicală. Clasa a II-a. Ghidul învățătorului. – Chișinău: Știința.	2011
	3. Морарь, М., Борщ А., Корой Е. Музыкальное воспитание. Учебник для 2 класса. – Кишинев: Știința.	2015
	4. Борщ, А., Морарь, М., Стынгэ, А. Музыкальное воспитание. Пособие для учителя. – Кишинев: Știința.	2011
III	1. Морарь М., Борș, А., Educație muzicală. Manual pentru clasa a III-a. – Chișinău: Știința.	2016
	2. Morari M. Borș A., Educație muzicală: Ghidul profesorului. Clasa a 3-a. Ministerul Educației al RM. - Chișinău: Î.E.P. Știința.	2012
	3. Морарь, М., Борщ, А., Корой, Е. Музыкальное воспитание. Учебник для 3-го класса. - Кишинев: Știința.	2016
	4. Морарь М., Борщ А., Музыкальное воспитание, 3 класс: Пособие для учителя, Min. Educației al Rep. Moldova. Ch.: Î.E.P. Știința.	2012
IV	1. Croitoru, S., Gagim, I. Educație muzicală. Manual pentru clasa a IV-a. – Chișinău: Știința.	2013
	2. Кройтору, С., Борщ, А., Корой, Е. Музыкальное воспитание. 4 класс. - Кишинев: Știința.	2013
V	1. Borș A., Coroi E. Educație muzicală. Manual pentru clasa a V-a. – Chișinău: Știința.	2015
	2. Borș A., Coroi E., Stîngă A. Educație muzicală. Clasa a V-a. Ghidul profesorului. Ed. Știința.	2010
	3. Борщ А., Корой Е., Музыкальное воспитание. Учебник для 5 класса. – Кишинёв: Știința.	2015
	4. Корой Е., Стынгэ А. Музыкальное воспитание 5 класс. Пособие для учителя. Ed. Știința	2010
VI	1. Borș A., Coroi, E. Educație muzicală. Manual pentru clasa a VI-a. – Chișinău: Știința.	2011
	2. Borș A., Coroi, E., Stîngă, A. Educație muzicală. Ghidul profesorului. Clasa a VI-a. Ed. Știința	2011
	3. Борщ А., Корой, Е. Музыкальное воспитание. Учебник для 6 класса. – Кишинёв: Știința.	2011
	4. Борщ А., Корой, Е., Стынгэ, А. Музыкальное воспитание. Пособие для учителя. – Кишинёв: Știința.	2011

VII-VIII	1. Gagim, I., Borș, A., Morar, M., Coroi, E. Educație muzicală. Manual pentru clasa a VII-a - a VIII-a. - Chișinău: Știința. 2012
	2. Gagim I., Borș A., Coroi E., Stîngă A. Educație muzicală, cl. a VII-a - a VIII-a, Ghidul profesorului. – Chișinău: Știința. 2007
	3. Гажим И. Борш А., Морарь М., Корой Е. Музыкальное воспитание. Учебник для 7-8 класса. – Кишинёв: Știința. 2012
	4. Гажим, И., Борш, А., Корой, Е., Стынгэ А. Музыкальное воспитание 7-8 класс. Пособие для учителя. – Кишинёв: Știința. 2007

Bibliografie:

- Bularga T., Psihopedagogia interesului pentru muzică. Chișinău, 2008.
- Chiriac, T., Rusnac, C., Gagim, I., et. al. Concepția educației muzicale în învățământul preuniversitar. Valențele reformei învățământului, Partea a IV-a, Chișinău, 1992, p. 42-49
- Cotovițaia D., Morari M. Standarde de eficiență a învățării la Educația muzicală. În: Standarde de eficiență a învățării/Ministerul Educației al RM. Chișinău: Lyceum, 2012. - p.2019-227
- Curriculum pentru disciplina Educație muzicală, Clasele V- VIII/Morari M., Stîngă A./ Chișinău, 2010.
- Morari M., Stîngă A. Ghid de implementare a curriculumului modernizat pentru învățământul primar/gimnazial. Chișinău: Lyceum, 2011.
- Morari, M., Conceptul de cultură muzicală în context curricular. În : Didactica Pro, № 3 (25). Chișinău, 2004, p. 25 – 28.
- Morari, M., Dicționar de forme și genuri muzicale. Chișinău: Epigraf, 1998.
- Morari, M., Elemente de limbaj muzical. Bălți: Presa universitară bălțeană, 2008.
- Morari, M., Metode de evaluare la Educația muzicală, Univers pedagogic, № 4. Chișinău, 2004, pag. 52 -59
- Morari, M. Reflexiunea artistică ca element al culturii muzicale a elevilor. În: Didactica Pro// Revistă de teorie și practică educațională. Nr/ 1 (83), februarie 2014. – Chișinău: Centrul Educațional Pro Didactica, 2014. P. 15-19
- Morari M. Valorile educației artistice din perspectiva modernizării învățământului general. În: Dimensiuni ale educației artistice. Vol. IX. Coord. E.M. Pașca. Universitatea de Arte „George Enescu” Iași. - Iași: Editura Artes, 2013, p.7-20
- Florea Avram, Metodica educației muzicale în grădiniță și în învățământul primar, Timișoara, Editura Eurostampa, 2006.
- Gagim I., Muzica și filosofia. -Chișinău: Știința, 2009.
- Gagim, I., Dicționar de muzică. -Chișinău: Știința, 2008.
- Gagim, I., Dimensiunea psihologică a muzicii. -Iași: Timpul, 2003.
- Gagim, I., Știința și arta educației muzicale. -Chișinău: ARC, 1996.
- Giuleanu Victor; Teoria muzicii, curs însoțit de solfegii aplicative, București, Editura Fundației „România de mâine”, 1998.
- Vacarciuc M., Dezvoltarea spirituală a micului școlar prim muzică și cânt. Chișinău, 2002.
- Iucu B. Romiță, Managementul clasei de elevi – București: Editura Fundației culturale „Dimitrie Bolintineanu”, 2000.
- Lupu Jean; Stănesci Mihaela, Jocuri muzicale pentru copii mari și mici.- București: Editura Sigma Primex, 1999.
- Munteanu Gabriela; Aldea Georgeta, Didactica educației muzicale în învățământul primar. – București : E.D.P., 2001.

Adrese web utile:

http://www.romania-muzical.ro/info/5minute/_5min_piese

Ministerul Educației.

Daniela Cotovițaia, consultant superior, Direcția Învățământ preuniversitar, Ministerul Educației
Marina Morari, doctor în științe pedagogice, conf. universitar, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți.